Dan
Ciachir

Boierul îmbisericit

În ultimele zile din august 1998 s-a desfășurat la București întâlnirea internațională *Oameni și religii*, patronată de organizația laicatului catolic Sant' Egidio, aflată sub ascultarea Sfântului Scaun, la care au luat parte peste o mie de invitați. În spatele scenei s-au discutat însă detaliile vizitei pe care Papa Ioan Paul al II-lea avea să o facă în România în mai 1999; vizită asumată de Patriarh și de ierarhi în ședința Sfântului Sinod din primăvara anului 1997. Întâlnirea *Oameni și religii* s-a încheiat, pe 1 sau 2 septembrie 1998, cu o recepție programată la ora 20. Când am ajuns, punctual, la Hotel București, locul agapei, în hol nu erau decât câțiva invitați, între care și Alexandru Paleologu, îmbrăcat în costum de culoare închisă. M-am dus să-l salut, stând apoi de vorbă cam un sfert de ceas, până când au apărut membrii Sinodului, după care a irupt puhoiul de invitați. Arhiepiscopul Bartolomeu Anania s-a oprit în dreptul nostru, după care am urcat toți trei scara ducând spre restaurantul de la etajul întâi al hotelului, înaltul ierarh ținându-mă de un braț, iar Alexandru Paleologu de celălalt. Este una dintre cele mai frumoase amintiri ale mele.

Pe vremea aceea, în unele dimineți, se întâmpla să primesc câte un telefon de la Alexandru Paleologu, care încheia convorbirea cu urarea „Fii sănătos și vesel!", întocmai cum își sfârșea Caragiale cărțile poștale trimise din Berlin lui Paul Zarifopol, la Dresda. În anii '90, Titi Dincă prezenta în fiecare luni seara emisiunea religioasă *Credo* – cea mai bună de acest fel –, cu o durată de 75 de minute, pe programul întâi al televiziunii publice și în reluare a doua zi dimineața. Întrucât îi fusesem oaspete de mai multe ori, i-am sugerat o emisiune cu tema *Caragiale și Ortodoxia* și cu participarea lui Alexandru Paleologu. Și-a însușit sugestia și ne-a poftit pe amândoi la o transmisie în direct în octombrie 1998. A ieșit un lucru frumos și sper ca înregistrarea să se păstreze.

Pe 15 octombrie 2000, Alexandru Paleologu m-a poftit să vin la hirotonia întru arhiereu a unui tânăr arhimandrit, Părintele Ambrozie, în vârstă de 31 de ani, care fusese până atunci stareț al Schitului Darvari, devenit ulterior episcopul Giurgiului. Așa încât am mers împreună la Biserica

Sfântul Spiridon Nou de pe Calea Șerban Vodă la începutul Liturghiei care preceda hirotonia. Am văzut atunci că doamna Paleologu era obișnuită cu rânduielile slujbei: a îngenuncheat la cele patru momente consacrate; ceea ce a făcut și soțul ei în timpul Prefacerii.

Alexandru Paleologu nutrea o prețuire extinsă până la admirație pentru Părintele Stăniloae. A scris un articol intitulat *Părintele Stăniloae mi-a luat solzii de pe ochi*, apărut inițial în revista *Renașterea* de la Cluj și inclus ulterior în volumul *Părintele Stăniloae în conștiința contemporanilor*. Cu atât mai mult i-a făcut plăcere să audă că într-o scolie din volumul IX al *Filocaliei* la o scriere a Avei Dorotei, Părintele Stăniloae face o trimitere la opera lui Proust, spunând că: „*À la recherche du temps perdu* nu înseamnă o căutare a unor prilejuri identice, ci o mare pocăință".

Alexandru Paleologu se deosebea radical de majoritatea scriitorilor și intelectualilor români contemporani prin atitudinea sa față de Rusia, pe care o considera o țară europeană, prețuindu-i cultura laică – Tolstoi era romancierul său preferat – și teologia ortodoxă. Vorbea cu înlesnire – fapt ce reiese și din volumul său de dialoguri *Interlocuțiuni* – despre Rusia kieveană, despre Andrei Rubliov sau despre disputa dintre slavofili și occidentaliști care a marcat secolul al XIX-lea, ca și despre deosebirea dintre slavofili și panslaviști, pe care mulți îi amestecă în aceeași căciulă; despre opera lui Soljenițîn – la el acasă am văzut cele patru volume din *Roata roșie* –, scriitor care adusese la realitate mulți intelectuali și artiști occidentali marxiști.

Paleologu regreta că romano-catolicii au renunțat în Liturghie la limba latină, ca urmare a hotărârilor Conciliului Vatican II, iar într-un eseu scris în franceză, intitulat *L'Occident est à l'Est*, făcea memorabila observație, confirmată cu asupra de măsură în ultimii ani, că adevăratele valori și rafinamente apusene mai subzistă astăzi doar în Răsăritul Europei, în țări precum România sau Polonia…

Nu am apucat să-i întreb nici pe Alexandru Paleologu, nici pe Arhiepiscopul Bartolomeu, care se tutuiau, de când se cunosc, din închisoarea politică pe care au făcut-o în aceeași perioadă (1958–1964), în niciun caz. Cred, mai degrabă, că din anii '50 ai secolului trecut, când, după moartea lui Stalin și începutul primului „dezgheț", Paleologu revenise la București din Câmpulung, unde câțiva ani trăise ascuns sub numele de Crăifăleanu, iar diaconul Bartolomeu era bibliotecarul Patriarhiei, protejat de Justinian… Între ei era o diferență de doi ani și amândoi erau scriitori nepublicați. Nu este exclus să se fi cunoscut în vreunul din cenaclurile literare particulare, semiclandestine, ale epocii. Două decenii mai târziu, Alexandru Paleologu a scris un amplu articol despre dramaturgia prietenului său, inclus în volumul *Alchimia existenței*…

Atunci când Alexandru Paleologu căuta un duhovnic, am fost pus într-o mare dilemă, întrucât cunoșteam mai mult stareți și ierarhi decât preoți de mir, așa încât i-am cerut sfatul Părintelui Anania. El s-a gândit la Părintele profesor Dumitru Pintea, parohul Bisericii Mavrogheni, liturg și teolog remarcabil, alegere care l-a satisfăcut pe deplin pe noul său fiu duhovnicesc. Spre mulțumirea scriitorului, cei doi au stat de vorbă nu numai în Scaunul mărturisirii.

În ziua de 5 septembrie 2005, Alexandru Paleologu a fost prohodit în Biserica Mavrogheni, unde trupul său fusese adus cu două zile înainte. Îmi amintesc că am citit și eu câțiva psalmi în timpul priveghiului. Protia slujbei de înmormântare a avut-o Arhiepiscopul Bartolomeu, venit anume de la Cluj pentru asta. După Liturghia în timpul căreia a fost hirotonit un preot, a început prohodirea, cu un cor de studenți teologi și cu arhidiaconul catedralei din Cluj în strană. Predica a fost pe măsură și nu uit cuvintele cu greutate maximă ale Arhiepiscopului: „Acolo unde e dragoste, nu există despărțire”. Când am ieșit din biserică, am văzut în curte două-trei sute de oameni. O jumătate de oră mai târziu, cortegiul funerar, în drum spre Cimitirul Bellu, s-a oprit în fața catedralei patriarhale, unde s-au rostit alte rugăciuni, iar Întâistătătorul Bisericii, înconjurat de câțiva ierarhi, a evocat personalitatea celui trecut la Domnul.

Și mi-am amintit că, îndată după prăbușirea regimului comunist, Alexandru Paleologu a scris un articol critic la adresa Patriarhului Teoctist și a celorlalți membri ai Sinodului. Însă nu a trecut multă vreme și Patriarhul și „pârâșul” său s-au împrietenit, cel de-al doilea lăudându-l cu sinceritate pe înaltul ierarh. Cu aceeași sinceritate cu care Alexandru Paleologu mi-a mărturist odată: „Dragul meu, în tinerețe, eu și câțiva prieteni îl făceam pe Justinian «Patriarhul roșu» și «Sovrompatriarh». Să ne ierte Dumnezeu! Eram niște gogomani, ca să nu zic mai rău, fiindcă Justinian a fost omul providențial care a salvat Biserica; a fost unul dintre marii patriarhi ortodocși...”.

